

Overzicht artikelen 2025

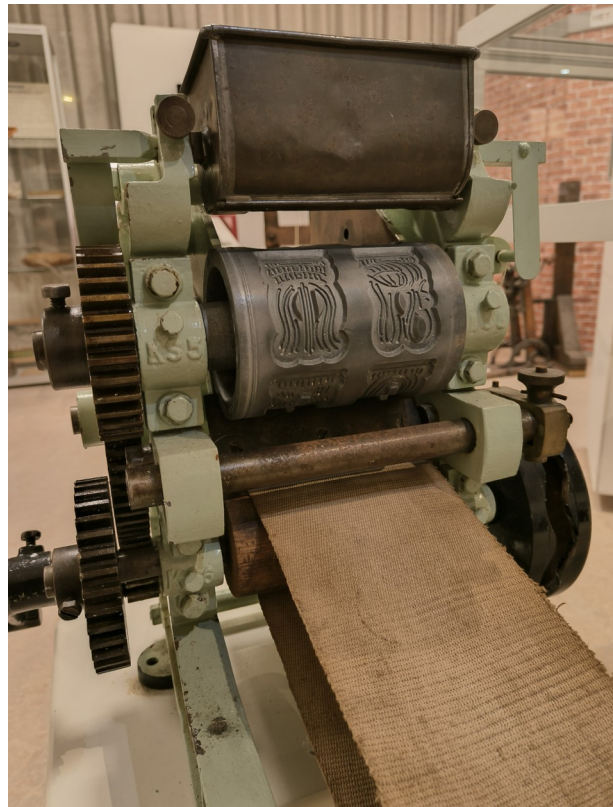
2025	8 januari	De bakkerskar van M.C. Deegnaars	Arjaan Wit
2025	9 april	Leiderdorp in propagandafilm van de NAVO	Peter Diebels
2025	28 mei	Plekken van verzet in Leiderdorp	Bob Reidsma
2025	26 juli	Drenth aan de basis van Leiderdorpse Heemtuin	Peter Diebels
2025	23 augustus	Piet van der Sterre; architect en oprichter van Daguerre	Peter Diebels
2025	27 augustus	Open Monumentendag; oud Leiderdorp herleeft	Arjaan Wit
2025	8 september	De Pothuis-Hoeve; van oud naar behoud	Peter Diebels
2025	29 oktober	De Japanse tuin van Leiderdorp	Peter Diebels
2025	3 december	Dreigingen, weerbaarheid, zelfredzaamheid, toen en nu	Renée Pathuis

8 januari 2025

Arjaan Wit

De bakkerskar van M.C. Deegnaars

De belangstelling voor “O ja, zo was Leiderdorp” over de middenstand 70 jaar geleden was zo groot, dat deze tentoonstelling in het Leiderdorps Museum is verlengd tot 19 januari 2025. Een publiekstrekker is de bakkerskar van M.C. Deegnaars. Deze kar was tijdens Open Monumentendag nog te zien in ons dorp, na een grondige opknapbeurt door Aad Vons en zijn collega’s van de voormalige brandweer. Kleinzoons van M.C. Deegnaars (1900 - 1975) herkenden de kar, natuurlijk. Tot hun verbazing staat op de voorkant Hoofdstraat 11. Maar de Brood-, Koek- en Banketbakkerij van opa Deegnaars stond toch op nr. 13, het huidige restaurant Indrapoera? Kijk maar op hun geboortekaartjes: de jongste vier van de zeven kleinzoons zijn geboren op nr. 13, nadat hun ouders Cornelis Antonie (Kees) en Alie Deegnaars – van der Plas in 1965 boven de bakkerswinkel waren komen wonen. Deze kwestie vormde de aanleiding om hun herinneringen te delen met Arjaan Wit van het Leiderdorps Museum.

Speculaasmachine | Foto Arjaan Wit

Opgepiept brood

Marinus Cornelis Deegenars, zeg maar Rinus, was bekend om zijn “bultencakes”, heel smakelijke (mis)baksels met een opengebarsten bovenkant. Zijn machine voor speculaasjes “volgens geheim recept” staat ook in het museum tentoongesteld. Opa verkocht naast bruin en wit ook dubbelgebakken brood. Dat was voor de tweede keer de oven in geweest, opgepiept, als het eerder niet vers over de toonbank was gegaan.

De bakkerij lag achter de winkel. Grond- en brandstoffen (kolen, cokes en houtzaagsel) werden aangevoerd door een steeg rechts langs het pand, inmiddels overdekt en bij het pand getrokken. In de bakkerij was het warm. “Deuren en ramen dicht!” riep opa streng, want versgebakken beschuiten en cakes zouden inzakken door koude tocht. Opa hechtte aan zijn eigen gewoonten. Alleen hij, niet zijn zoon Kees, stookte de oven op, in de vroege ochtenduren. Dat hield hij vol, ook nadat hij in 1965 zijn woning boven de bakkerswinkel had verruild voor die van Kees, Alie en hun drie zoons aan de Eikenlaan. Kees kneedde deeg en bakte onder andere cakes zonder bulten.

Bakkerskar

Vijf van de zeven kleinzoons van M.C. Deegenars v.l.n.r.: Jan, Mart, Wim, Ton en Bertus | Foto Arjaan Wit

Alie deed de winkel. 's Middags ventte opa, in nette kleren, zijn waren uit met de fietsbakkerskar. Dat was zwaar trappen. Modernisering van apparaten vond hij niet nodig. Toen een daarvan eens gevaarlijk onder stroom stond, zei hij met zijn droge humor “Ga voortaan maar op een houten plankje staan”. Opa was zuinig, ook met woorden. Als hij verontwaardigd was zei hij dagenlang niets. Zo zal hij ook hebben gezwegen toen Kees in 1968 een gemotoriseerde bakkerskar kocht. In stilte zal opa wel gegniffeld hebben toen deze kar met veel te hoge snelheid tegen de poort van de steeg was gebotst. Stil bleef hij uiteindelijk jarenlang, van verdriet, nadat Kees in 1972 op 37-jarige leeftijd overleed, met achterlating van Alie en inmiddels zeven zoons. In zijn laatste drie levensjaren bakte opa nog wel bruin, maar geen wit brood meer. Na diens overlijden in 1975 vervoerden zijn kleinzoons nog boodschappen, oude kranten, bloemen en huis-aan-huis folders met opa's oude fietsbakkerskar.

M.C. Deegenars met kleinzoon Peter | Foto privécollectie

Juiste adres?

En hoe zat het nu met die huisnummers? Peter Diebels, medebestuurder van het Leiderdorps Museum, vond advertenties van de bakkerswinkel met als adres achtereenvolgens Dorpstraat 45 en 46a, Hoofdstraat 11 en 13. Hoe opa M.C. Deegenars op deze gemeentelijke veranderingen van straatnaam en huisnummering reageerde, laat zich raden...

9 april 2025

Peter Diebels

Leiderdorp in propagandafilm van de NAVO

In de afgelopen maanden is de NAVO volop in het nieuws, met een hoofdrol voor ons land met Marc Rutte als nieuwe secretaris-generaal en een grote NAVO-top op 24 en 25 juni in Den Haag. Nederland was een van de 12 landen die in 1949 aan de basis van deze Noord-Atlantische Verdragsorganisatie stonden en maakt er al meer dan 75 jaar deel van uit. In al die jaren geeft de NAVO voorlichting over haar werk. Zo verschenen er in de jaren '50 vele propagandafilms, waarvan er één in Leiderdorp werd opgenomen, zo ontdekte Peter Diebels van het Leiderdorps Museum.

Deze film met de titel *Weet mijn kind ...* was bedoeld om de jeugd van Europa te wijzen op het nut van de NAVO en is – in twee delen - opgenomen in het Nederlands Instituut voor Militaire Historie in Den Haag, waar archieven, literatuur, foto's en films over de militaire historie van Nederland worden bewaard. Via deze [website](#) zijn de filmdelen hier te vinden: [Weet mijn kind 1](#) en [Weet mijn kind 2](#).

Engelendaelschool

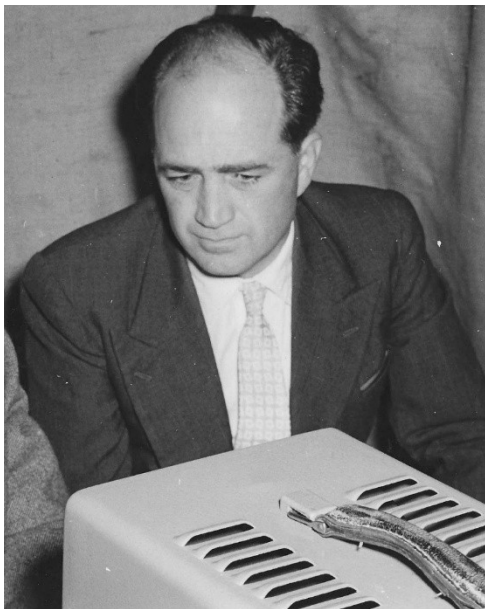
'Weet mijn kind ...' begint met enkele karakteristieke symbolen van Nederland, zoals een molen, een geitje in de wei, kassen, een kerk en een melkboer. In een vrijwel geheel autoloos dorp komen twee fietsende jongens met elkaar in botsing en gaan met elkaar op de vuist. Voordat de aanwezige melkboer en een buurtbewoner kunnen ingrijpen arriveert een politieagent die de jongens uit elkaar haalt en ze elkaar de hand laat schudden. De jongens fietsen weg en de rust keert weer.

In de volgende scène zien we een van de jongens op het schoolplein van lagere school "De Engelendael". Het schoolhoofd luidt de bel en vertelt de leerlingen van zijn klas over de strijd voor de vrijheid. Beelden van de vaderlandse en Amerikaanse geschiedenis, het oprukken van de Sovjet Unie in Europa, de Hongaarse opstand en het belang van de vrijheid van meningsuiting en godsdienst volgen elkaar in rap tempo op. In de klas hangt het logo van de NAVO op het schoolbord en schrijven

de leerlingen een opstel terwijl ze dromen van een functie in het leger. In het tweede deel van de film vervolgt de meester zijn verhaal over de vrijheid tot er buiten op straat militairen voorbij marcheren, gevolgd door beelden van leerlingen in militaire beroepen. Na de les fietsen zij naar een verjaardagsfeest, waarbij ze een kazerne passeren en straaljagers overvliegen. Op het feestje zelf blaast de jarige een taart met tien kaarsjes uit als verwijzing naar het tienjarig bestaan van de NAVO.

Willem J. van de Poel

Aan het begin van de film is te lezen dat scenario, productie en regie in handen lagen van Willem J. van de Poel. Willy Oldenbroek verzorgde de fotografie, het draaiboek en de montage en cameraman was William Christie. Willem of Willy van de Poel was een Nederlandse film- en documentairemaker, die bij de Legervoorlichtingsdienst werkte in de rang van majoor en in 1959 van het NAVO-hoofdkwartier in Parijs de opdracht voor het maken van de voorlichtingsfilm had gekregen. Aangezien Van de Poel sinds 1946 met zijn gezin aan de Lindelaan nummer 6 te Leiderdorp woonde, besloot hij een deel van de opnames in zijn woonplaats te maken.

Willem J. van de Poel, collectie familie Van de Poel

Leiderdorp(ers) in beeld

Nu duidelijk is dat de film grotendeels in Leiderdorp is opgenomen kan de kijker alle beelden gaan bekijken met deze 'Leiderdorpse' bril en zo plekken en inwoners terug proberen te vinden. Via de in de eerste beelden zichtbare Zwanburgermolen in Warmond, een landschap met kassen en een kerk komen we aan in Leiderdorp. De melkwagen van P. de Jong rijdt in de Meidoornstraat, waarna de twee scholieren op de hoek met het Burgemeester Brugplein op elkaar botsen en een agent ze uit elkaar haalt.

Het schoolplein van de op 31 augustus 1957 geopende Engelendaelschool lag aan de Ericalaan, ter hoogte van de huidige woningen op nummers 15, 17 en 19 en de later aangelegde rotonde. Het schoolhoofd die de bel luidt en les geeft over de vrijheid is Nicolaas van der Kroft, die als onderwijzer in Voorschoten en Roelofarendsveen had gewerkt toen hij aan de eerste Rooms-Katholieke school van Leiderdorp werd benoemd. Hij vertrok op 1 september 1961 naar een school te Rotterdam, maar

bleef aan de Berkenkade 32 in Leiderdorp wonen, waar hij op 10 april 1977 overleed. In de film is hij ook te zien in een vergadering met onder andere burgemeester Koert van Diepeningen en het hoofd van de Hervormde school aan de Kastanjelaan, R. van den Hoek, die op 1 oktober 1958 met pensioen was gegaan. Waarschijnlijk is ook gemeentesecretaris Hobo in beeld. Willy van de Poel gebruikt vervolgens ook enkele beelden uit de film die begin 1959 ter gelegenheid van het koperen ambtsjubileum van burgemeester Van Diepeningen was gemaakt. We herkennen het oude raadhuis aan de Hoofdstraat en een aubade vlak bij de voormalige brandweerkazerne aan de Berkenkade. De aandacht voor de vrijheid van godsdienst illustreert Van de Poel met opnames van pastoor Kouwenhoven van de Meerburgparochie en dominee Honnef van de Hervormde kerk aan de Hoofdstraat. De soldaten marcheren door de Ericalaan en het feestje wordt waarschijnlijk gevierd in het Koningshuis aan de Hoofdstraat, omdat rechts op de achtergrond een schip voorbij vaart en links het verkeer over de Van der Valk Boumanweg rijdt, vlak voor de in de jaren '60 afgebroken boerderij Bijdorp.

De opnames

Op maandag 11 en dinsdag 12 mei 1959 vonden de opnames in en rond de Engelendaelschool plaats, zo valt te lezen in de Leidse Courant van 13 mei 1959. De komst van een filmploeg uit de Verenigde Staten, een fotograaf uit Frankrijk en een Deense politieagent trok natuurlijk veel bekijks. Gelukkig had Van de Poel als regisseur al ervaring opgedaan met het filmen in zijn woonplaats. Hij had in 1957 10 dagen gefilmd in Zoeterwoude-Rijndijk en Leiderdorp voor de film 'Zij zullen mijn volk zijn', waarin de rooms-katholieke parochie in al haar facetten werd getoond. De film was op 15 december 1957 op de KRO-televisie vertoond en won in mei 1958 een televisieprijs in Monaco. Leiderdorpers waren dus al wel enigszins gewend aan de camera. Uit de Leidse kranten uit 1959 wordt trouwens duidelijk dat de NAVO-film als werktitel 'Tien kaarsen' had en pas later de officiële titel van 'Weet mijn kind ...' kreeg. De film was in 1959 in Parijs nabewerkt en ingesproken in meerdere talen voordat ze in de 15 lidstaten zou uitkomen.

28 mei 2025

Bob Reidsma

Plekken van Verzet in Leiderdorp:

Het Raadhuis van Leiderdorp (1940–1945)

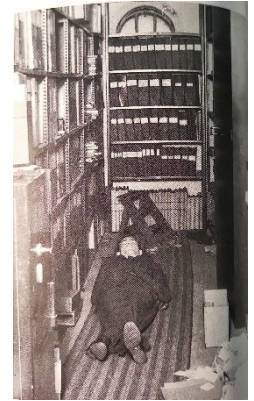
Tijdens de Duitse bezetting in de Tweede Wereldoorlog speelde het raadhuis van Leiderdorp een belangrijke rol binnen het plaatselijke verzet. Leiderdorp, in 1940 een kleine gemeente met 3.652 inwoners, groeide tot 4.300 inwoners in 1945. Deze groei was mede te danken aan de komst van evacués uit de kuststreek en Zeeuws-Vlaanderen. Het dorp kende drie woonkernen: de Zijlwijk, de Kerkwijk en de Doeswijk, omringd door boerderijen, industriële gebouwen en grote woonhuizen. Een aantal de gebouwen werd later van betekenis in het verzet.

Al kort na de capitulatie op 18 mei 1940 ontvingen ook de gemeenteambtenaren in Leiderdorp Duitse verordeningen en instructies. Eén van de belangrijkste eisen van de bezetter was het bijhouden van een gedetailleerd bevolkingsregister. Hierin stonden onder andere alle mannen tussen de 16 en 45 jaar vermeld—de doelgroep voor verplichte tewerkstelling in Duitsland. Ook de Joodse identiteit van inwoners was hierin vastgelegd.

De eerste overval op het raadhuis

Naarmate de oorlog vorderde, werden steeds meer mannen opgepakt voor dwangarbeid. Dit leidde tot een gewaagde verzetsactie op 4 januari 1944: een overval op het gemeentehuis met als doel het bevolkingsregister te vernietigen. Cornelis Hobo, ambtenaar van de gemeente en in het bezit van de sleutel van de kluis, speelde hierin een cruciale rol. Die avond werkte hij door op het raadhuis. De overvallers, vermoedelijk met medeweten van Hobo, namen hem 'gevangen', bonden hem vast en sloten hem op in de kluis. Ze namen het bevolkingsregister mee en gooiden het in verzwaarde zakken in de Zijl.

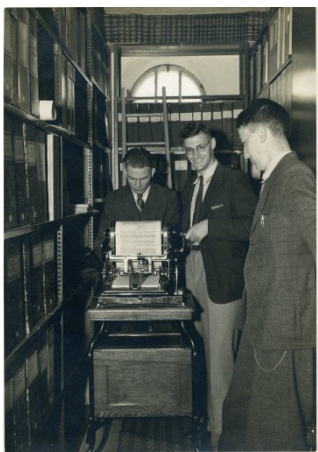
De volgende ochtend werd Hobo 'bevrijd' door collega's. Zijn rol in de actie bleef tijdens de oorlog geheim. Naast het bevolkingsregister werden ook blanco persoonsbewijzen, distributiekaarten en bonkaarten buitgemaakt—stukken waar grote behoefte aan was, vooral bij onderduikers die in Leiderdorp waren ondergebracht.

Tweede actie en onderduik van de burgemeester

Als gevolg van de eerste overval moesten de inwoners van Leiderdorp zich op 25 januari 1944 nogmaals melden bij het gemeentehuis om hun gegevens opnieuw vast te leggen. Dit proces verliep moeizaam.

Op 6 januari 1945 volgde een tweede actie waarbij opnieuw het bevolkingsregister verdween. Ditmaal werd het niet vernietigd, maar verborgen in een woning aan de Koningsstraat. De actie had grote gevolgen: burgemeester Brug dook met zijn vrouw onder uit vrees voor arrestatie. Zijn taken werden tijdelijk overgenomen door wethouder Maarten Splinter.

Het raadhuis als verzetscentrum

Het raadhuis fungeerde in deze jaren niet alleen als bestuurlijk centrum, maar ook als broeiest van verzet. Zo werd in de kluis waarin Hobo eerder was opgesloten, later een elektrisch aangedreven stencilmachine geplaatst. Hiermee werden 's avonds illegale krantjes gedrukt die inwoners informeerden over het verloop van de oorlog—een levensgevaarlijke, maar onmisbare vorm van informatievoorziening in een tijd van censuur en propaganda.

Bob Reidsma 13 mei 2025

Bronnen:

Naar de Overkant 1940 – 1945 door Rita Pieterse Zwetsloot.

Foto's uit het archief van het Leiderdorps museum.

26 Juli 2025

Peter Diebels

Drenth aan de basis van Leiderdorps Heemtuin

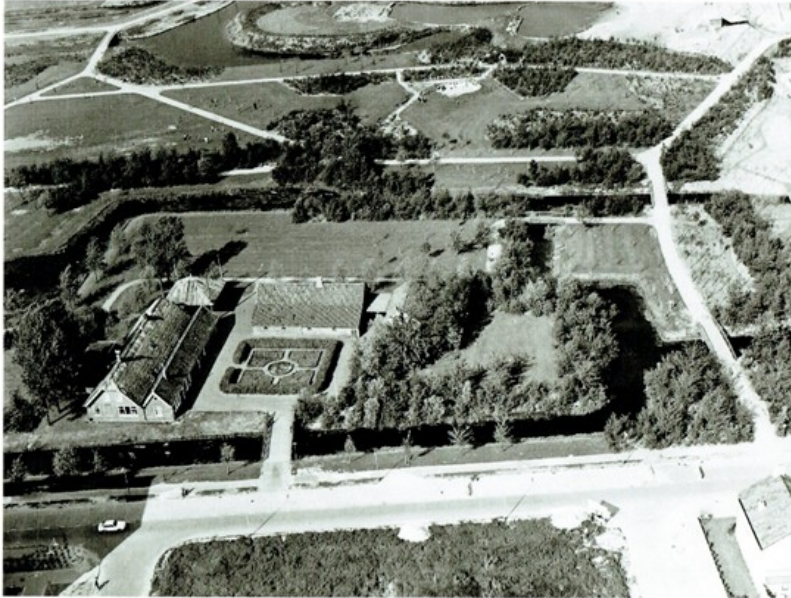
Peter Diebels

Vorige maand opende wethouder Herman Romeijn de 17e editie van de expositie Heemtuin Verbeeld met de titel 'Natuurlijk'. In zijn toespraak stond hij stil bij het overlijden eerder die week van de eerste beheerder van de Heemtuin, Wim Kanbier, die vanaf 1971 voor velen hét gezicht was van deze parel in de Houtkamp. Over de geschiedenis van deze unieke plek in Leiderdorp gaat deze bijdrage van Historie vlakbij Huis.

De Houtkamp

De Heemtuin maakt onderdeel uit van park 'De Houtkamp' dat ten tijde van de uitbreiding van Leiderdorp als oase van rust tussen de nieuwbouwwoningen in de wijken Ouderzorg, Vogelwijk, Winkelhof en Voorhof is aangelegd. Tussen 1963 en 1966 ontstonden de plannen voor de realisatie van een park, bedoeld voor ontspanning en ontmoeting, met speelweiden, groen- en waterpartijen en een kinderboerderij. Het park zou komen te liggen aan de meest westelijke zijde van de Munnikkenpolder, daar waar de eeuwenoude Ommedijk en de Leijsloot vanaf boerderij Sterkenburg tot aan de Dwarswetering liepen. Op deze middeleeuwse Ommedijk ligt nu het met knotwilgen omzoomde pad tussen de Van Diepeningenlaan en Engelendaal. In de jaren '60 lagen er nog boerderijen langs deze dijk, die toen de Munnikkenweg heette met, te weten 'Haayes', 'Muijwijk' en 'Munnikkenbogaard'. De gemeente kocht deze boerderijen op met als doel ze te slopen, maar besloot uiteindelijk om boerderij Munnikkenbogaard van de familie De Graaf te sparen en te verbouwen tot kinderboerderij. In 1972 kocht Piet Kouwenhoven de boerderij en begon er restaurant "In den Houtkamp". Nu is hier Brasserie Park gevestigd en is de boerderij een van de belangrijkste trekpleisters van de Houtkamp.

De eigenlijke aanleg van het park vond vanaf 1966 in fasen plaats op basis van de ontwerpen van landschapsarchitect Wim Boer (1922-2000). Deze geboren Boskoper hechtte grote waarde aan de integratie van stedenbouw en parkarchitectuur. In zijn ontwerpen ging hij uit van ecologische begrippen als 'zonering' en 'overgang', wat in Leiderdorp resulteerde in een park met inheemse beplanting en een grillig patroon van wegen en waterlopen.

Luchtopname van de Houtkamp met rechts de Heemtuin in aanleg

Heemtuin

In de plannen voor fase III en IV van de Houtkamp had de gemeente de aanleg van een heemtuin, een Robinsonspeelplaats en een midgetgolfbaan opgenomen. Grote promotor van een heemtuin was Engbert Drenth, een biologiestudent uit Leiden, die in september 1970 op 25-jarige leeftijd tot wethouder van Leiderdorp was benoemd en deze functie 8 jaar lang vervulde. Naast zijn wethouderschap werkte hij bij het Rijksherbarium in Leiden en later als milieudeskundige in Utrecht en Den Haag. In 1979 werd hij benoemd tot burgemeester van Bellingwedde tot zijn pensioen in 2007.

Volgens Drenth moest de heemtuin een centrale rol gaan spelen in het toekomstige groenbeheer van Leiderdorp. Wim Kanbier, die al bij de aanleg van de tuin was betrokken, werd benoemd tot de eerste beheerder en zou hier vanaf de officiële opening in 1971 tot aan zijn pensioen in 1993 werkzaam blijven.

werd een keramiekatelier, een podium voor diverse culturele activiteiten en rustpunt voor bezoekers van de Heemtuin.

Kunst in de Heemtuin

Sinds 2007 wordt er vrijwel jaarlijks in de Heemtuin een beeldenexpositie ingericht met actueel werk van kunstenaars afkomstig uit Nederland en de omgeving van Leiderdorp. De beelden staan vrij opgesteld op een door de kunstenaar zelf gekozen plek en voegen zo een extra dimensie toe aan de beplanting. Jaarlijks verbinden de beelden de natuur met kunst en versterken daarmee de schoonheid van beide. U kunt nog tot 31 oktober aanstaande genieten van de inmiddels 17^e editie van [Heemtuin Verbeeld #17](#) Zodoende is de Heemtuin al bijna 20 jaar een belangrijke cultuurhistorische plek in Leiderdorp geworden. Zoals Wim Kanbier in 2013 al opmerkte: “Kunst en de Heemtuin, er is geen betere combinatie mogelijk dan dat”.

23 augustus 2025

Peter Diebels

Piet van der Sterre; architect en oprichter van Daguerre

Architect Piet van der Sterre

In Leiderdorp zijn een aantal monumenten ontworpen door bekende Nederlandse architecten als Hendrik Jesse, Willem Dudok en Ko Oud, maar de meeste door Leiderdorpse architecten. De naoorlogse architect Piet van der Sterre (1915–1978), die in zijn beginjaren nog veel nieuwbouw ontwierp, richtte zich later op het restaureren van monumenten in de Leidse regio, maar ook daarbuiten. In Leiderdorp werkte hij aan de restauratie van de Dorpskerk en daarom is daar op 13 september een expositie van zijn werk te zien.

Van der Sterre, in 1915 geboren in Koudekerk aan den Rijn, begint na de ambachtsschool in Leiden aan een schriftelijke opleiding tot bouwmeester bij het Polytechnisch Bureau Nederland Arnhem (PBNA) en komt in 1937 als bouwkundig tekenaar in dienst bij architect Dekker in Hazerswoude. Daar komt hij met restauratiewerk in aanraking. In de meidagen van 1940 vecht Piet als militair bij vliegveld Valkenburg, waarbij zijn Leiderdorpse vriend Henk Braat sneuvelt en hij zelf gevangen wordt genomen. Na zijn vrijlating duikt hij onder, maar blijft tekenen en studeren. Hij vereeuwigd kerkgebouwen en boerderijen rondom zijn onderduikadressen en verkoopt de tekeningen om in zijn onderhoud te voorzien. In de oorlog behaalt hij zijn diploma bij de PBNA en vestigt zich na de bevrijding als architect in Leiderdorp. Hier trouwt hij op 7 juni 1945 met Aagje Braat, de zus van zijn gesneuvelde vriend en gaat wonen en werken aan de Ericalaan 6. Met zijn vorige baas start hij het architectenbureau ‘Dekker & Van der Sterre’. Tussen 1955 en 1971 werkt hij alleen, om daarna de samenwerking te vinden met P.W.A. van Dam en R. van Straten. Architectenbureau Van Dam, Van der Sterre en Van Straten vestigt zich in de pastorie van de gereformeerde kerk aan de Hoofdstraat.

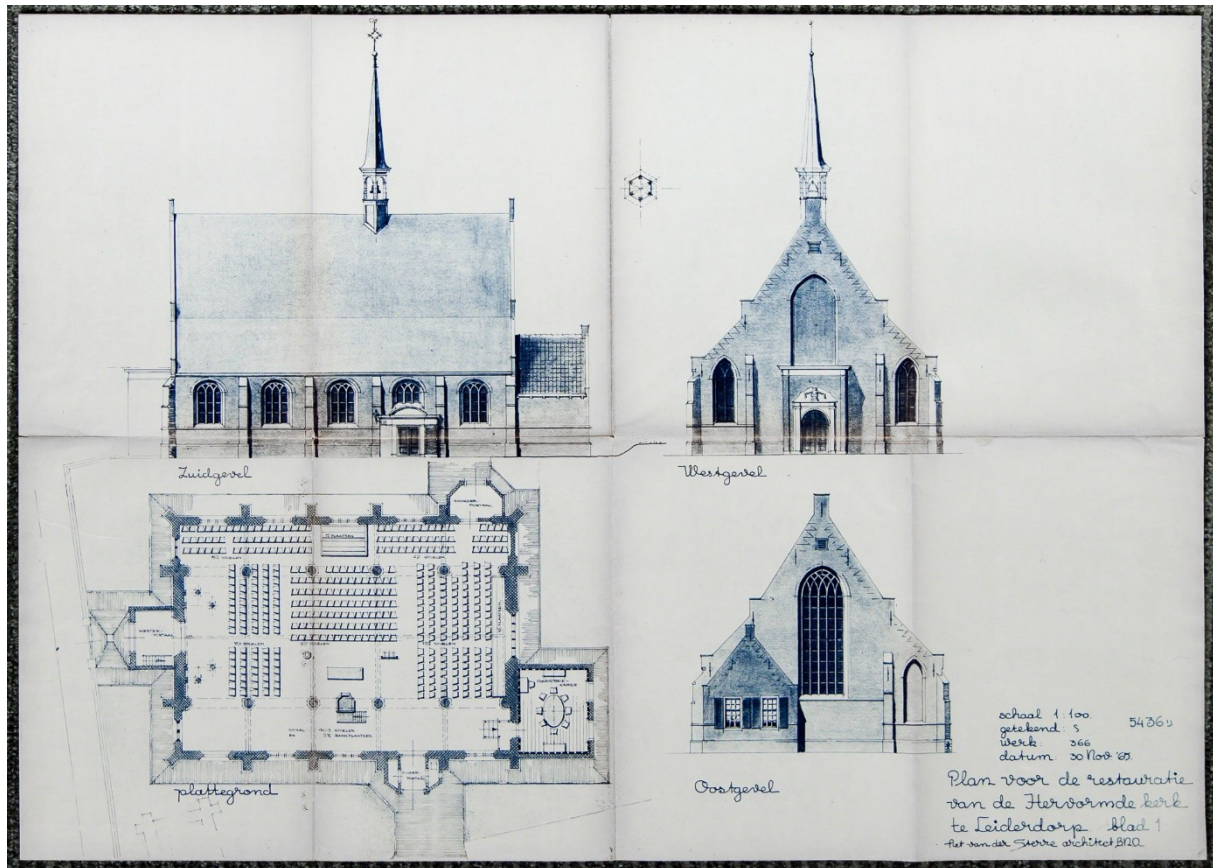
Nieuwbouw in Leiderdorp

Dekker en Van der Sterre zijn in deze wederopbouwtijd actief in de bouw van eengezinswoningen aan onder meer Berkenkade, Hubrechtstraat, Hubrechtplein en Patrimoniumpark en van de eerste

flats aan de B.G. Cortsiaan. Later komen daar nog tientallen portiek- en flatwoningen bij aan de Zijloordkade, Pinksterbloem en Splinterlaan. In 1952 ontwerpen ze de verbouwing van de pastorie aan de Eikenlaan tot hervormd gemeentecentrum, nu 't Trefpunt. Ook realiseren ze de inkorting van het pand op de hoek van het Jaagpad en de Bruggestraat, om daar in de jaren '50 hun kantoor te vestigen.

Restauratie

In de jaren '60 legt Van der Sterre zich toe op restauraties ; niet minder dan 36 kerken, 13 torens, boerderijen, hofjes, grachtenpanden en kasteel Dever staan op zijn naam, waaronder ook de Hooglandse kerk en het naastgelegen Heerenlogement. In Leiderdorp was hij al vanaf 1948 betrokken bij de restauratie van de Dorpskerk en de verbouwing van boerderij In den Houtkamp.

Plan voor de restauratie van de Dorpskerk, 1965. Bron Erfgoed Leiden

Fotoclub Daguerre

Al voor de oorlog is Van der Sterre geïnteresseerd in fotografie voor zowel zakelijke als privédoeleinden. Met vrienden Leo Bax en Jan Slingerland richt hij op 15 september 1950 de Amateur Fotografenclub Daguerre op, vernoemd naar een van de uitvinders van de fotografie. De vijf leden kwamen samen op de zolder boven de slagerij aan de Hoofdstraat 9 en later in clublokalen in onder andere de Bruggestraat 1, het Dorpshuis en Nieuw Ouderzorg. Doelstelling van de latere foto- en filmclub is, zo schrijft een journalist in 1960: *“de amateurfotograaf te leren hoe er met kennis van zaken heel goede resultaten op fotografisch gebied zijn te bereiken. Belangrijk is ook de besteding van de vrije tijd. Fotografie behoort tot de zinrijke mogelijkheden of vulling daarvan”*.

In de 75 jaar van haar bestaan heeft Daguerre vele exposities gehouden, lezingen verzorgd en prijsvragen uitgezet. Op 13 september zal werk van de leden in de Dorpskerk te bewonderen zijn.

Piet van der Sterre. Foto Daguerre

27 augustus 2025

Arjaan Wit

Open Monumentendag; oud Leiderdorp herleeft

Van Leeuwenpark, uit 1915

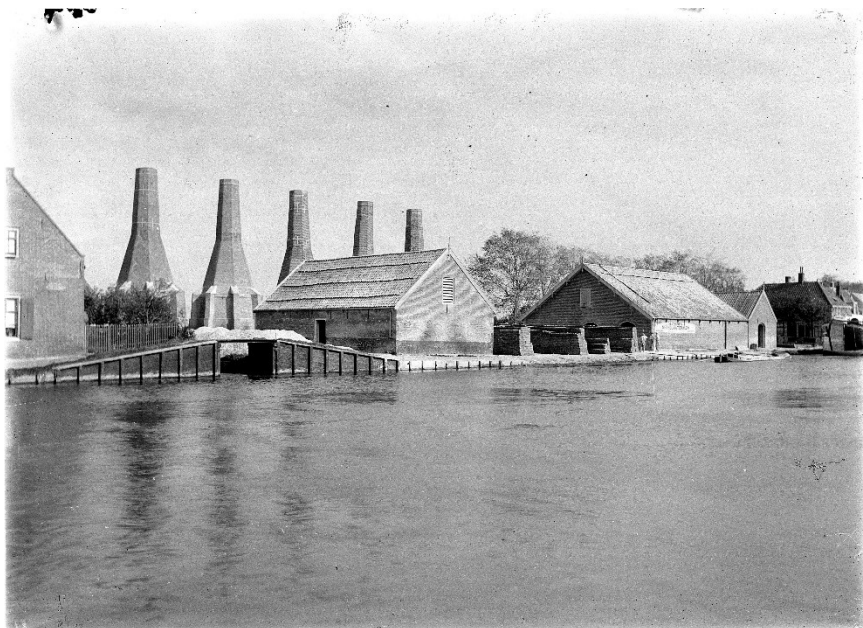
Dit complex is ontworpen door architect Willem Dudok, beroemd door het Raadhuis in Hilversum en honderden andere gebouwen, samen met Jacobus Oud. In opdracht van de Woningbouwvereniging ‘Dorpsbelang’ ontwierpen zij voor arbeiders “24 hygiënisch ingerichte woningen die voldoen aan de behoeften van een in bescheiden financiële omstandigheden verkerend gezin.” Naast één woonhuis dat ook diende als kapperszaak en winkel, kwamen er 18 Type A-woningen met ingebouwde keuken, wasplaats, twee kleine slaapkamers en vloering. De 5 Type B-woningen waren iets groter, met een aparte keuken en een extra slaapkamer. Het complex kreeg de naam van de kort tevoren overleden voorzitter van Dorpsbelang. Het Leidsch Dagblad berichtte: “Allerliefst staan ze bijeen gegroepeerd, in verschillende blokjes. Ruimte is er gelaten om een gemeenschappelijk plantsoentje aan te leggen, terwijl de eenvoud waarmee ze zijn opgetrokken, prachtig past in de landelijke omgeving. (...) Klein en gerieflijk en alles bij de hand. Geen centimeter grond is onbenut gebleven en toch gevoelt men dat niet.” Na de Tweede Wereldoorlog droeg Dorpsbelang het complex over aan de gemeente. De woningen verpauperden en werden in 1978 gesloopt. De Algemene Woningbouwvereniging Leiderdorp liet het huidige ‘Van Leeuwenpark’ bouwen, volgens de plattegrond van Dudok en Oud.

Vijf kalkovens, tot 1932

In de 16^e eeuw stonden er kalkovens tussen de Zijlpoort en de Leiderdorpse brug. Vanwege de stank en vervuiling wilde de stad Leiden in 1540 deze op veel grotere afstand van de stad houden. Vijf ovens kwamen op voldoende afstand te staan, ter hoogte van Hoofdstraat 119-135 bij het huidige Hubrechtplein. In die 15 tot 25 meter hoge kalkovens werden van boven af, om en om, schelpen en turf geworpen en verhit tot ca. 1000 graden. Daarbij werd de schelpen omgezet in kluiten kalk en koolzuurgas, dat vervliegt. Aan de 5 tot 7 meter brede voet van de ovens zaten openingen. Die waren afsluitbaar om de temperatuur te regelen. Was het branden afgerond dan werden door deze openingen de kluiten kalk uit de oven geschept. Die kluiten werden uitgespreid op de vloer in het naastgelegen blushuis en met water overgoten om ze uiteen te laten vallen. Onverbrande schelpen en brandstofresten werden eruit gezeefd, waarna het poeder in zakken of in bulk naar klanten werd vervoerd om te worden gebruikt in de bouw. Er stonden hier vijf ovens op rij: als de ene werd klaar gemaakt, waren andere in bedrijf en werd de laatste leeggeschept. De schelpen werden gevist en geraapt langs de Noordzeekust. Het economisch belang van de kalkovens was groot. Vele arbeiders waren betrokken bij het productieproces, het onderhoud, en de aan- en afvoer. Tegen het einde van de 19^e eeuw nam cement de plaats van kalk in de bouw over. Als industrieel erfgoed staat er nog een in Katwijk. Na de sloop van deze vijf kalkovens in 1932, bewaarde de laatste eigenaar, de heer Bennink, uit een van de ovens de gevelsteen met een afbeelding van een varken. Leiderdorpers dachten dat dit varken op weg naar de slacht was ontsnapt en in een vuurmond was gevluht, waar het jammerlijk om het leven kwam. Archiefonderzoek leert echter dat het een wild zwijn is op een wapenschild met Franse lelies, met het jaartal 1698 en de initialen van Paulus van Lelyveld, een rijke kalkbrander uit Leiden. De gevelsteen is nu tentoongesteld in het Leiderdorps Museum.

Van Leeuwenpark met bewoners, gefotografeerd vanaf Hoogmadeseweg

Vijf kalkovens

8 september 2025

Peter Diebels

De Pothuis-Hoeve; van oud naar behoud

Pothuis-Hoeve

Naast het begin van het fietspad de Ruige Kade ligt de Pothuis-Hoeve, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de 16^e eeuw, toen het complex 'de cleyne Does' heette. In de 19^e eeuw staat de boerderij als 'Steene Pothuis' vermeld. Een pothuis is een lage, vaak half verdiepte uit- of aanbouw, bedoeld voor het opbergen van potten en pannen. In 1806 koopt Dirk Schenkeveld deze *'Welgelegen huismanswoning, hooiberg, schuur en verder getimmerte... met wei- en hooilanden'*. Zijn weduwe Jacoba Verheul verkoopt de hoeve in 1860 aan Hendrik van Dommelen, wiens zoon Gerrit er met zijn vrouw Jannetje den Hollander intrekken en daarna diverse verbouwingen aan de boerderij en de wagenschuur laten uitvoeren. Als Gerrit in 1898 sterft blijven zijn weduwe Geertruida en haar kinderen op de Pothuis-Hoeve aan de Ruigekade 2 wonen, tot 1906 als Geertruida verhuist naar het door aannemer A.G. van Osnabrugge op de familiegrond gebouwde huis aan de Ruigekade 1. Daarom werd de Ruigekade in die tijd ook het Dommelse Laantje genoemd. Willem, Hendrik en Cornelis van Dommelen zetten het bedrijf voort tot de gedwongen verkoop in 1932 aan de Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen 'Het middenstandshuis'. Die verpachten de Pothuis-Hoeve aan Frans de Graaf.

Als de Rotterdamse tabakshandelaar Hermanus van Beek in 1940 de nieuwe eigenaar wordt, geeft hij metselaar Adriaan van Osnabrugge de opdracht de huidige naamplaat van de Pothuis-Hoeve te vervaardigen. In 1948 laat hij diens vader Hendrik Dirk van Osnabrugge een nieuwe veestal bouwen.

Deze zorg voor de hoeve ontbrak bij de nieuwe eigenaar, Willem Hendrik van Oordt, directeur van de gelijknamige dakpannen- en kleiwarenfabriek, die het vooral om de kleiwinning uit de polder ging. Al die jaren pachtte de familie De Graaf de gronden en gebouwen tot ze in 1988 zelf eigenaar van de Pothuis-Hoeve werd.

De Pothuis-Hoeve in 2012. Foto Vincent van Zeijst

Behoud

Toen de familie het boerenbedrijf beëindigde kwam het te koop te staan, kort nadat het in 2021 als gemeentelijk monument was aangewezen. Van de oorspronkelijke 8 gebouwen zijn er 5 van monumentale waarde en heeft het gehele complex diverse waardevolle landschapsstructuren, in de vorm van sloten, houtwallen en een boomgaard. Sinds kort realiseren de nieuwe eigenaren hier woningen en enkele gezamenlijke ruimten, met behoud van het omringende landschap. Ook leggen zij een moestuin aan, met een voedseltuin als optie.

In de boerderij uit 1869 bevindt zich de eerste woning met aan de westzijde een historische karnmolen en boenhok. De achthoekige karnmolen diende om boter te produceren. Een paard of hond draaide het rad in de molen rond een spin, die de stamper in de karnton in beweging bracht. Daarnaast ligt een boenstoep, waar melkgerei werd gereinigd met slootwater en in de 19e eeuw een dak boven is gebouwd. Dit monumentale boenhok met prachtig gerestaureerd lessenaarsdak is bewaard gebleven.

De tweede woning bestaat uit de rechthoekige koeienstal annex wagenschuur en het haaks hierop staande bijgebouw. Op de foto is mooi te zien hoe de koeienstal er vlak voor de verbouwing uitzag. Het bijgebouw diende ooit als stal voor stieren, paarden en varkens en grenst aan de kromming van de Kleine Does met 't Eilandje met houtwal en geriefbos.

De oude koeienstal. Foto Renzo Versteeg

De derde woning krijgt de vorm van een schuur en komt te staan op de fundering van de oude veldschuur.

29 oktober 2025

Peter Diebels

De Japanse tuin van Leiderdorp

Eerder dit jaar verscheen de prachtige dubbelbiografie *De zwevende wereld* van Annejet van der Zijl over de beroemde Duitse arts Franz von Siebold en zijn dochter Kusumoto Ine. In het boek is ook aandacht voor het buitenhuis Nippon in Leiderdorp dat Von Siebold in 1844 liet bouwen. Nippon zou in de daaropvolgende decennia de bakermat zou vormen voor vrijwel alle Japanse bloemen en planten in onze tuinen.

Philipp Franz von Siebold (1796-1866) was afkomstig uit een beroemde artsenfamilie uit het Duitse Würzburg met een grote belangstelling voor ontdekkingsreizen en andere culturen. Als arts in dienst van het Nederlands Oost-Indische leger kreeg hij daartoe alle gelegenheid. In 1823 ging hij in Japan werken op het kunstmatige eiland Deshima, in de haven van Nagasaki. Als arts van deze Nederlandse factorij kreeg hij van de Nederlandse overheid de opdracht het toen nog vrijwel geheel van de buitenwereld afgesloten Japan te onderzoeken en zo de handel te stimuleren. Von Siebold knoopte goede betrekkingen aan met de lokale bevolking en gaf lessen in westerse medicijnen. Tegelijkertijd legde hij een indrukwekkende verzameling aan Japanse flora, fauna en etnografie op.

Afbeelding van Von Siebold door Kawahara Keiga uit 1825

Europese vrouwen waren op Deshima verboden, waardoor Europese mannen soms relaties aanknoopten met Japanse vrouwen. Von Siebold kreeg een relatie met de Japanse Sonogi O-Taki, ook wel Kusumoto Taki genaamd (1807-1865). Naar haar vernoemde hij later een hortensia, de *Hydrangea macrophylla* 'Otaksa'. Zij kregen in 1827 een dochter, Kusumoto Ine, die de eerste vrouwelijke Japanse arts werd en later zelfs lijfarts van de keizerin. Twee jaar na haar geboorte

moest Von Siebold Japan echter verlaten, nadat hij was beschuldigd van spionage toen er in zijn bezit enkele gedetailleerde kaarten van Japan en Korea waren ontdekt. Iets dat ten strengste verboden was in het toen nog zeer gesloten Japan. Hij werd beschuldigd van hoogverraad en kreeg huisarrest totdat hij op 22 oktober 1829 werd verbannen. Zijn vrouw en dochter bleven achter in Japan. Van der Zijl schrijft in *De zwevende wereld* hoe vader en dochter er decennialang alles aan deden om elkaar weer terug te zien.

Eenmaal terug in Europa vestigde Philipp Franz von Siebold zijn naam als 's werelds grootste kenner van Japan en bleef hij doorgaan met het verzamelen van planten en objecten uit het land, waar hij vrouw en kind had moeten achterlaten. Veel van zijn botanische en etnografische collecties mee naar Leiden, waarvan veel nu nog is te zien in de Leidse Hortus, zijn woning aan het Rapenburg 19, het huidige Sieboldhuis, Naturalis en het Wereldmuseum. Het huis aan het Rapenburg had hij in 1832 gekocht, maar bood hem te weinig ruimte om een grote buitentuin aan te leggen. In 1844 kocht hij aan de Keizerslaan bij de Lage Rijndijk in Leiderdorp een stuk grond en bouwde er een buitenhuis dat hij vernoemde naar zijn geliefde Japan. 'Nippon' werd de plek waar hij zaden en planten uit Japan kon opkweken. Ook na zijn gedwongen vertrek bleef hij van bevriende relaties en oud-studenten in Japan kweekmateriaal ontvangen. In de tuin legde hij zijn 'Jardin d'acclimatation' aan om ze met behulp van verwarming aan ons klimaat te laten wennen en op te kweken en te vermeerderen. Met de hulp van de Leidse tuinmannen J. Mater en diens zoon D. Mater startte ook een internationale handel in de planten en zaden. Veel van nu bekende tuinplanten, als pioenen, hosta's, hortensia's, azalea's, Japanse lelies, struiken en bomen zijn zo mede door Von Siebold populair geworden in Europa. Vanuit de Hortus botanicus en Nippon veroverden deze planten de Europese tuinen. Dat gold helaas ook voor de Japanse duizendknoop, een exoot, waarvan een oud exemplaar nog steeds in de Japanse tuin van de Hortus is te bewonderen.

Kort na de aankoop van Nippon kon de door koning Willem II in de adelstand verheven jonkheer Von Siebold samen met zijn vrouw Ida Helena Caroline von Gagern in Leiderdorp gaan wonen. Het paar was op 10 juli 1845 in Berlijn getrouwd en op 6 juli 1846 bevestigde P.G. Hubrecht als ambtenaar van de burgerlijke stand van Leiderdorp hun huwelijk en registreerde het in het huwelijksregister. Ook de moeder van Von Siebold Maria Apollonia Josepha Lotz, betrok een woning op de buitenplaats, genaamd het 'Achterland'. Uit de archieven van Leiderdorp valt te lezen dat ze hier al op 13 november 1845 op 77-jarige leeftijd is overleden.

Een gelukkiger moment was de geboorte van Alexander von Siebold op 16 augustus 1846 op buitenplaats Nippon. Er zouden nog vier kinderen volgen, maar dat gebeurde nadat het gezin in 1852 naar Duitsland was verhuisd. Nippon bleef in het bezit van Von Siebold en werd jarenlang verhuurd. Zo kon ook de inmiddels beroemde tuinhandel voortgezet worden.

Nippon was verlaten, maar Von Siebold keerde zelf wel terug naar zijn geliefde Japan. Toen het land in 1854 eindelijk opengebroken werd kon hij, vergezeld door zijn zoon Alexander, zijn dochter weer zien. Dit pakte echter geheel anders uit dan beiden hadden voorzien. Franz von Siebold keerde terug naar Europa en zou - 70 jaar oud - op 18 oktober 1866 overlijden. Zijn zoon Alexander bezocht daarna Leiderdorp nog met enige regelmaat, zoals in 1867 toen hij de kroonprins van Japan op Nippon ontving. In 1878 kochten Karel Rudolph Albert Abbink (1835-1910), een gepensioneerd

kapitein van de infanterie en zijn vrouw Beatrix Marie Françoise Ester baronesse van Voorst tot Voorst de villa van de erven Von Siebold. Op de foto uit de collectie van Erfgoed Leiden staat het echtpaar voor hun huis.

OPENBARE VERKOOPING,
in het *Heeren-Logement* aan den Burg te *Leiden*, op Zaterdag den 27sten April 1878 bij opbod en op Zaterdag den 4ten Mei 1878 bij afslag, beide dagen des avonds ten 7½ uren, ten overstaan van M^r. H. OBREEN, Notaris gevestigd te *Leiden*, van:

VILLA „NIPPON”,
HEERENHUIS met grooten TUIN en STALLING voor twee Paarden,
onder *Leiderdorp*.

Eene **VILLA**, bestaande uit een HEERENHUIS met Gevel naar Japan-schen stijl, grooten TUIN en STALLING voor twee Paarden, in de onmiddelijke nabijheid van *Leiden*, genaamd „*Nippon*”, bevattende beneiden: wit marmeren Gaag, links Woonkamer, daarachter Kamerje en Badkamer, Kantoortje, zeer nette Provisiekamer met bergplaats voor Wijnen enz., fraaie Salon met Serre, Keuken met goed Put- en Regenwater; boven: ruime Balkonkamer, links Slaapkamer, rechts eene groote en drie kleinere Kamers, alle keurig behangen, geplafonneerd en met Stookplaatsen voorzien, getekend Z. N°. 104; op den perceelsgewijzen kadastralen legger bekend Gemeente *Leiderdorp*, Sectie A, N°. 1591 en 1734, groot 29 aren, 14 centiareen.

Te aanvaarden op 1 Juni 1878.

Te bezichtigen Maandag, Woensdag en Vrijdag van iedere weck, van 's namiddags 1 tot 4 uren, mits bij de bewoners vooraf helet vragende.

Verdere inlichtingen te bekomen ten kantore van voornoemden Notaris M^r. H. OBREEN te *Leiden*, aan den Ouden Singel N°. 96.

| Krantenadvertentie uit 1878 voor verkoop van Nippon

Nippon zou bijna 50 jaar lang als buitenhuis blijven staan. Kort voor de annexatie van dit deel van Leiderdorp door Leiden in 1896 verdween het in 1894 door de slopershamer om plaats te maken voor woonwijk De Kooi. De Decima-, Siebold- en Bloemstraat herinneren op deze plek nog aan zijn beroemde bewoner.

Openbare Vrijwillige Verkoop.

in het Notarishuis aan den
Burcht te Leiden, bij opbod
op Zaterdag 1 Augustus
1891, bij afslag op Zaterdag
8 Augustus 1891, telkens
des avonds te *halfacht*, ten overstaan van
J. A. VAN HAMEL, Notaris te Leiden, van:

Het Buitenverblijf NIPPON,

INGERICHT TOT

Zomer- en Winterverblijf,

met grooten, fraai aangelegden Tuin, opgaand
in boomte, Planten, Volière, Kippenloop, Broei-
bakken en Schuur of Stalling; zeer aangenaam
gelegen even buiten de Stad Leiden, aan den
weg naar Leiderdorp, Lage Zijde. Het Woon-
huis bevat beneden: Tuinkamer met twee
berres, ruime Vestibule, Tuinkamer of
Benedenkamer, waarnaast Badkamer, Provisie-
kamer, Gang met Kasten, Keuken met Dienst-
bodenkamertje. Boven: drie groote en twee
kleine Kamers, groote Tusschengang en Balkon.
Bijna alle Kamers zijn van Stookplaatsen
voorzien en hebben een prachtig uitzicht in
den Tuin.

Kadastraal bekend Gemeente Leiderdorp,
Sectie A Nos. 1591 en 2535, groot 27 aren,
38 centiareen.

Dit perceel is ook zeer geschikt voor **Bouw-
terrein**.

De grondlasten bedragen *f* 28.82.

Het perceel is in eigen gebruik en te aan-
vaarden bij het betalen der kooppenningen op
1 November a. s.

Te bezichtigen op Dinsdag en Vrijdag, van
2—4 uren, mits voorzien van een toegangs-
bewijs, dat te verkrijgen is ten kantore van
voornoemden Notaris, Steenschuur No. 3,
alsmede ten kantore van Notaris Mr. H. L. A.
OBREEN, Rapenburg No. 65, te Leiden, aan
welke kantoren nadere inlichtingen zijn te
bekomen. 4702 50

Verhoogingen kunnen worden gedaan ten
kantore van genoemden Notaris J. A. VAN
HAMEL, van Maandag 3 Augustus tot Vrijdag
7 Augustus a. s., van 9 tot 3 uren, tegen
genot van *één vijfde* der verhoogsom.

20 juli 1891

“Dreigingen, weerbaarheid, zelfredzaamheid, toen en nu”

Renée Pathuis.

Tegenwoordig staan kranten en social media vol met artikelen over de dreigingen die ons huidige leven kunnen verstoren. De overheid belooft ons een uitgebreide informatiebrochure. Daarin staat hoe we moeten handelen en welke artikelen we moeten aanschaffen om in een crisissituatie de eerste 72 uur onszelf kunnen redden.

Wat is hier nieuw aan?

Tachtig jaar geleden, in de winter van 1944 naar 1945, kende vooral het westen van ons land de hongervinter. Wie kent niet de foto's van bijvoorbeeld de zelfgebouwde

houtkacheltjes, de gaarkeukens, de verhalen over suikerbietensoep, geen gas, kolen en elektriciteit? Of recenter, de beelden van mensen in de vele oorlogsgebieden, verstoken van de meest essentiële levensbehoeften?

Foto: van der Horst

Door de eeuwen heen hebben crisissituaties geleid tot teruggeworpen worden op weerbaarheid, zelfredzaamheid, elkaar helpen.

Een vergelijking met de huidige tijd maakt duidelijk dat er niet veel veranderd zal zijn. Dat was tachtig jaar geleden in een eenvoudiger maatschappij makkelijker dan nu. Het feit echter dat wij, veel meer dan 80 jaar geleden, vrijwel totaal afhankelijk zijn van elektriciteit, maakt ons daar ook het meest kwetsbaar.

De oorzaak kan een natuurramp zijn, een aanval op het kilometerslange netwerk van internet- en elektriciteitskabels op de zeebodem, een cyberaanval. Alles leidt direct of op langere termijn tot verstoring van de elektriciteitstoevoer.

Uitschakeling van het elektriciteitsnetwerk, voor langere tijd en op grote schaal leidt tot ontwrichting van het functioneren van bedrijven die essentiële voorzieningen leveren, zoals elektriciteit, gas en water. De waterstanden worden in Nederland geregeld met door elektriciteit aangedreven gemalen. Verkeersregeling, (overheids)communicatie, maar ook thuis: de diepvries, de lift, watervoorziening, verwarming, telefoon? Alles is afhankelijk van elektriciteit en ons maatschappelijk leven in de huidige tijd is daardoor zeer kwetsbaar gebleken.

Bij een crisissituatie, waarbij er geen elektriciteit is, wordt essentiële informatie van de overheid via een tevoren bekendgemaakte radiozender verstrekt. Internet werkt niet, de televisie blijft op zwart

staan, de mobiele telefoon blijft stil. Daarom is het belangrijk een op batterijen werkende radio in huis te hebben, onderdeel van het noodpakket. Dat is nu Radio West. In de oorlogsjaren was het Radio Oranje waar stiekem naar geluisterd werd.

Om voorbereid te zijn op een dergelijke situatie, wordt aanbevolen om uit voorzorg zo'n noodpakket in huis te hebben.

In het Leiderdorps Museum zijn in twee vitrines voorbeelden te zien van de inhoud van een noodpakket. Maar een noodpakket is niet de ultieme oplossing. Een aantal flessen water, een paar blikken met bruine bonen of ander lang houdbaar voedsel. Hier kom je een eind mee om de gevraagde 72 uur te overbruggen.

Google foto

In het museum is informatie weergegeven met onder andere een grafische overzicht van de (gevolgen van de) mogelijke crisissituaties. Cyberaanvallen, extreem weer en pandemieën.

ELKAAR HELPEN? PRAAT EROVER, NU AL!

De lokale en landelijke overheid roept de inwoners op om erover na te denken of je die hulp gestalte kan en wil geven, aan wie en hoe. En om het nu al met de persoon zelf te bespreken en er eventueel ook andere familieleden en burens bij te betrekken. Alles onder het motto: "Wees voorbereid!"

Meer informatie onder andere op de site van het Rode Kruis (www.rodekruis.nl) of op de site van de Rijksoverheid "Denk Vooruit" (www.denkvooruit.nl).

Leiderdorps Museum; Renee Pathuis 23 november 2025.